

РЭПРЭЗЕНТАЦЫЯ ВОБРАЗАЎ МАСТАЦТВА Ў ПРОЗЕ ГАЛІНЫ БАГДАНАВАЙ

Н. В. Кузьміч

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
kuzmich_nv@mail.ru*

У матэрыяле разглядаюцца асаблівасці выкарыстання вобразаў розных відаў мастацтва ў творах беларускай пісьменніцы Галіны Багданавай.

Ключавыя словы: беларуская проза; мастацтва; Галіна Багданава.

REPRESENTATION OF IMAGES OF ART IN HALINA BAHDANAVA'S PROSE

N. V. Kuzmich

*Belarusian State University,
9, Kalvariyskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: N. V. Kuzmich (kuzmich_nv@mail.ru)*

The article examines the peculiarities of the use of material of different types of art in the texts of the Belarusian writer Halina Bahdanava.

Key words: Belarusian prose; art; Halina Bahdanava.

Уключэнне ў літаратурны тэкст адсылак да іншых відаў мастацтва характэрна для прозы беларускай пісьменніцы Галіны Багданавай. Творы гэтага аўтара па асаблівасцях звароту да іншых відаў мастацтва можна падзяліць на ўмоўныя дзве групы: творы, дзе расповед вядзецца вакол твора або творцаў, і тэксты, дзе дачыненне героя да іншага віду мастацтва з'яўляецца фонам для раскрыцця задачы, якую ставіць перад сабой пісьменніца.

Фактаграфія мастацтва перадаецца ў творах праз:

– назву аб'екта іншага віду мастацтва (кінатэатр «Кастрычнік», «Фатограф», «Травесці») або назву жанру іншага віду мастацтва

(«Танга для Юлькі», «Танец дажджу», «Сола для пустых бутэлек», «Скерца для перабітых пальцаў»), якія ўказваюцца ў загалюку твора;

– прафесійную прыналежнасць герояў: выяўленае мастацтва («Васіль і Васіліна»), цыркавое мастацтва («Аksamітная кропля бальзаму»), скульптура («Вожык», «Кветка адчаю»), інш.;

– імёны герояў, якія з’яўляюцца знакамітымі творцамі, прадстаўнікамі розных відаў мастацтва (Сапфо («След Сапфо»), Леанарда да Вінчы («Загадка Леанарда»), Антонія Гаўдзі («Белая ружа Гаўдзі»), інш.);

– назву твора мастацтва, вакол якога ствараецца сюжэтная дзея (бюст Неферціці («Прыгожая прыйшла»), «Вакханка» Радэна («Радэнава Вакханка»), інш.).

У пісьменніцы ёсць творы, у якіх аўтар сваім творчым уяўленнем рэканструюе часавы пласт, калі жыў герой, і ўзнаўляе гісторыю стварэння пэўнага твора мастацтва, які служыць сродкам для даследавання творчага свету мастака. У кожным тэксце ёсць падзагалолак, які мае дачыненне да сэнсавага і фармальнага планаў твора: напрыклад, апавяданне «Профіль на пяску» мае падзагалолак «Ля вытокаў салярных знакаў», дзе аўтар пазначае пэўны часова-прасторавы пласт, створаны ў тэксце; «Прыгожая прыйшла» з падзагалоўкам «Тры каханні Неферціці» распавядае пра пачуццёвае жыццё старажытнаегіпецкай царыцы; у падзагалоўку «Гліняны аскепак Парыжа» да твора «Радэнава Вакханка» называецца мастацкая дэталі, якая паслужыла штуршком да пераходу апавядальніка паміж часавымі пластамі; «Загадка Леанарда» пабудавана ў форме дыялогу, што пазначана ў падзагалоўку «Дыялог праз люстэрка»; «Белая ружа Гаўдзі» распавядае пра «Дзень у прасторы генія»; інш.

Зразумела, што ў творах, дзе расповед ідзе пра людзей мастацтва мінулых эпох, аўтару трэба было знайсці спосаб сувязі з сучаснасцю, каб паказаць герояў як рэальных асоб; рэалізуючы гэту неабходнасць, пісьменніца, каб надаць больш аб’ектыўнасці расповеду, бярэ на сябе ролю апавядальніка. Гэта дае магчымасць стварыць аптымальную мадэль мастацкага часу, што ў сваю чаргу дазваляе быць відавочцам падзей даўніх дзён, уступаць у прамы кантакт з творцамі, быць іх памочніцай і сяброўкай. Напрыклад, у апавяданні «Радэнава Вакханка» сумяшчаецца рознапланавы аб’ектыўны час: сёння, дзе аўтар на экскурсіі ў Парыжы, і даўно мінулы, калі тут працаваў Радэн; час, на-

сычаны падзеямі, якія мелі месца ў лёсе персанажаў, стварае эфект непасрэднай аўтарскай прысутнасці. Расповед вядзецца з Парыжа, дзе апавядальнік блукае ў пошуках старой брукаванкі і выпадкова натыкаецца на гліняны аскепак, які вырашае ўзяць на памяць. Як потым аказалася, гэта аскепак разбітай скульптуры «Вакханка», створанай Радэнам, і ён выконвае важную ролю сувязі часавых пластоў: гэта і ўчора, у якім працуе Радэн, і сёння, калі апавядальнік блукае па сучасным Парыжы, і заўтра, якое захавае працы скульптара і памяць аб ім.

Некалькі па-іншаму прадстаўлены мастацкі час у апавяданні «Загадка Леанарда» пра вялікага Леанарда да Вінчы і яго бессмяротную карціну «Джаконда». Па-першае, рух падзей, у якіх заключана часавая прастора, перадаецца ў форме дыялога. Па-другое, гэты дыялог адлюстроўваецца ва ўмоўным люстэрку, з дапамогай чаго рэалізуецца мэта – даць у мастацкай форме аб’ектыўнае ўяўленне пра сутнасць творчасці майстра: просты люстраны адбітак не можа скрыць суб’ектыўнымі ўяўленнямі рэальны вобраз. Аўтар, пераадолеўшы час, распачынае размову з мастаком. Гэта ў пэўным сэнсе дыскусія, дзе прысутнічаюць элементы спрэчкі, развагі пра свабоду адлюстравання ідэй і думак, згадваюцца асаблівасці эпохі, дыялог перапыняецца аўтарскімі адступленнямі, якія дзеляць структуру твора на фрагменты, але цэласнасць яе захоўваецца сувяззю па лінейнай, прычынна-выніковай і асацыятыўнай залежнасці.

У апавяданні «Белая ружа Гаўдзі» аўтар членіць тэкст на часткі, якія ўяўляюць сабой перыяды жыцця творцы, у кожным адлюстроўваецца канкрэтная падзея, якая аказала ўплыў на жыццё і творчасць іспанскага архітэктара Антонія Гаўдзі. Характэрна, што ў кожным перыядзе ёсць свой сімвал (напрыклад, храм, які марыць узвесці Антонія; дом без кутаў, пабудаваны ім; белая ружа, якая служыць крыніцай любові); сімвалы ўвасабляюць вехі не толькі ў лёсе Антонія, яны ўспрымаюцца як вяршыннымя з’явы архітэктуры канкрэтнага часу, паказваюць адносіны людзей да дзеячоў мастацтва, а значыць, і да каштоўнасцяў, якія маюць гістарычнае значэнне.

У апавяданні «Прыгожая прыйшла» абыгрываецца гісторыя адкрыцця выяў старажытнаегіпецкай царыцы Неферціці – у творы даецца не проста апісанне бюста Неферціці, але і робіцца спроба праз адухаўленне яе паказаць пачуцці царыцы як жанчыны, закранаючы факты з яе жыцця, згадкі пра старажытнаегіпецкае мастацтва і

міфалогію. У вобразах дзвюх жанчын (Неферціці і жонкі археолага) своеасабліва сутыкаюцца розныя эпохі: сённяшні дзень перацякае ў мінулае, а яно пластычна пераходзіць у заўтра, што дае магчымасць выявіць галоўнае ў лёсе Неферціці, пранікнуць у яе ўнутраны свет, перадаць асаблівасць эпохі.

Відавочна, у апавяданнях Галіны Багданавай акцэнтуюцца ўвага на асаблівасцях псіхалогіі творцы, што адбываецца праз выкарыстанне вобразаў розных відаў мастацтва з дапамогай дастаткова разнастайнага па насычанасці падзеямі, іх эмацыянальна-каштоўнаснай значнасці і месцы ў сюжэтна-кампазіцыйнай структуры твораў мастацкага часу.